

Zakład Psychopatologii Społecznej Uniwersytet Gdański
Kierownik prof. dr hab. n. hum. Henryk Machel
I Klinika Chorób Psychiczych i Zaburzeń Nerwicowych AMG.*
Kierownik Kliniki: Prof. dr hab. n. med. Jerzy Landowski.

JANUSZ SZELUGA, PIOTR PANKIEWICZ* , RAFAŁ MIĘTKIEWICZ.

*Motto: wolność ludzka to możliwość
czynienia dobra jak i możliwość
czynienia zła
F. W. J. Scheling*

**Zabójstwo ojca - system wartości rodzinnych a mechanizmy psychopatologiczne
zbrodni zabójstwa w oparciu o badany przypadek**

Fenomen ojcobójstwa, według niektórych opinii, jest zjawiskiem stosunkowo młodym w procesie ewolucji świadomości. Zygmunt Freud akt zabójstwa ojca w hordzie pierwotnej traktował jako źródło narodzin winy. Freud tłumaczył mechanizm zabójstwa w oparciu o konkurencję między mężczyznami - ojcem i synami o możliwość odbywania stosunków seksualnych z matką. Mechanizm działający w drugim kierunku, kiedy synowie stają w obronie własnych kobiet przed wszechpotężnym ojcem, który chce odebrać prawo do ich kobiet równie silnie działa jak ten pierwszy. Zabijając ojca w wyniku straty wyłania się w psychice syna poczucie winy.

Archetypowo (za: Jung, Robert Bly) to nie ojciec był uśmiercany przez młodego mężczyznę, lecz matka. Młody mężczyzna odłączany zostawał od matki i przechodził pod opiekę starszyny plemienną, gdzie poddawany był krwawym i bolesnym rytuałom inicjacyjnym, nawet przez okres kilku lat. Dopiero potem, przejąwszy wzorce męskie mógł powrócić do społeczności (kobiet) jako mężczyzna. W dzisiejszych czasach nieobecnego i słabego ojca, taki rytuał nie może mieć miejsca.

Młody mężczyzna bardzo często jest odseparowany od ojca, a od matki otrzymuje negatywny obraz mężczyzny. Ponieważ trudno jest mu zidentyfikować się z mężczyzną, uśmierca go symbolicznie i pozostaje w bliskiej, często symbiotycznej więzi z matką i później z innymi kobietami,

czerpając od nich wzorce funkcjonowania, przeżywania emocji i postrzegania świata. Ojciec jest uśmiercony podwójnie - raz z przyczyn jego nieobecności i negatywnych wzorców przekazywanych przez matkę, dwa - z powodu złości na ojca, żywionej przez młodego mężczyznę.

Autorzy w oparciu o badany przypadek zabójstwa, gdzie zabójcami byli syn i wnuk podjęli trud analizy więzi między-pokoleniowych pomiędzy mężczyznami w / g. triady - syn (młody mężczyzna) – ojciec (wojownik) - dziadek (starszyna plemienna) oraz obrazu mężczyzny przekazywanego młodym chłopcom przez matki.

PSYCHOPATOLOGICZNY MODEL ZBRODNI OJCOBÓJSTWA. OPIS PRZYPADKU

Trzech mężczyzn ojciec - H. A, jego syn P. i krewny konkubiny ojca J. dokonali zabójstwa dziadka taksówkarza. Dziadek był drugim mężem matki. H. A. ma siostrę i dwoje przyrodniego rodzeństwa.. Dziadek był agresywnym człowiekiem pił alkohol, bił żonę do tego stopnia, że była poddana obdukcji, zmarła na raka w 1991 r. Ojciec był władczy jak coś mówił to wymagał. Wyzywał dzieci z pierwszego małżeństwa od bękartów. Wyzywał słowami uważanymi powszechnie za wulgarne. Ojciec rozmawiał

tylko z nim czyli z H. i z nikim innym w rodzinie. H. kupił ojcu samochód. W domu była od lat ciężka atmosfera.

W szkole podstawowej powtarzał 2 kl. i 3 kl.. po jej ukończeniu uczył się zawodu w stoczni i pracował .

Nie przyznał się do zabicia ojca. Nie widział jak ojciec został zabity. Zabił go J.

Z relacji P. syna zabójcy wiadomo, że to ojciec założył dziadkowi sznur na szyję i go udusił. Widział tą sytuację z daleka i nie ma wątpliwości, że ojciec to zrobił.

Z autoanamnezy P. wiadomo, że jego rodzice żyją w separacji on i ojciec mieszkają u dziadka i także u dziadka mieszka konkubina ojca. Jest to mieszkanie dwupokojowe w jednym mieszka ona a w drugim dziadek.

On P. ciężko nie chorował. Powtarzał jedną klasę w podstawówce bo wagarował. Miał chore kolano. Poważnie nie chorował i nie był leczony psychiatrycznie. W domu rodzice się kłócili, ma młodszego brata, który mieszka z matką. On alkoholu nie pije. Ojciec zawsze wypijał kilka piw wieczorem. Z tego co ojciec mówił na temat dziadka to, że jego dziadkowie, nie żyli ze sobą w zgodzie, zawsze były kłótnie a nawet dziadek bił babcię wyzywał ją i jej dzieci z pierwszego małżeństwa. Ojciec ma dwoje przyrodniego rodzeństwa, które dziadek wyzywał od bękartów. Szczególnie dziadek był zły na babcię, kiedy przyjeżdżała jego matka z Częstochowy wraz z bratem dziadka i nastawiali dziadka przeciwko swojej żonie.

J, kuzyn konkubiny ojca, który brał udział w zabójstwie ukończył wykształcenia zawodowego, pochodzi z rozbitej rodziny. Rodzice się rozwiedli kiedy miał 12 lat, ma dwie siostry młodsze. Ojciec alkoholik .Dziadek za strony ojca lubi wypić. Drugiego dziadka rozjechał samochód. Matka go biła za to, że wagarował. Chciał iść na zawodowego do wojska ale dostał kat D od okulisty. Za dewastację po pijanemu pokoju w Hotelu dostał 7 miesięcy. aresztu. W czasie zabójstwa miał trochę alkoholu wypite .Pamięta całe zdarzenie. Ofiara leżała brzuchu

a H. A udusił go sznurem. Sprawdzili czy żyje. H. A. powiedział, że nie żyje, tylko powietrze mu schodzi.

OPIS BADANIA TESTEM DRZEWA

Wszyscy trzej sprawcy zostali poddani badaniu” testem drzewa”, które wykazało charakterystyczną zbieżność rysunków. Najbardziej w rysunku H.A. uwidoczniła była kompulsja jako dokładna symetria w przedstawienie gałęzi i liści co jest interpretowane jako infantylizm, prymitywizm i niedojrzałość.

Akt agresji w sensie psychoanalitycznym – to żądanie nadania sensu swojej egzystencji.

Sprawcy zostali skierowani na obserwację sądowo - psychiatryczną w warunkach szpitalnych. Obserwacja została przeprowadzona w trzech ośrodkach Stargardzie Gdańskim, Łodzi i Szczecinie U wszystkich sprawców orzeczono pełną poczytalność w stosunku do zarzucanego czynu.

Z punktu widzenia systemów rodzinnych – w rodzinie zabójców ,dziedziczony jest model zachowań agresywnych . Z pokolenia na kolejne pokolenie, przenoszony jest zły model rozładowywania emocji poprzez różnego rodzaju agresję. Zabójstwo jest osiągnięciem punktu kulminacyjnego agresji jako modelowego sposobu reagowania emocjonalnego na sytuację trudną.

Zachowanie kompulsywne charakteryzuje się przymusem powtarzaniem tej samej sekwencji myśli, czynności, zachowań itp.

Analizując akt zabójstwa z punktu widzenia zachowań kompulsywnych , to w rozważanym przypadku zbiegają się dwa nurty kompulsji: – pierwszy z nich to kompulsja czynności wykonywanych w czasie picia alkoholu tzn. - w miarę wykonywanych ruchów związanych z ze spożywaniem alkoholu narasta poczucie upojenia – stan innej świadomości, który generuje mechanizm zabójstwa dający upojenie i kolejną kompulsję w wyniku przelania na ofiarę ekstremalnie silnej negatywnej emocji.

Symbolicznie omawiany przypadek zabójstwa jawi się jako egzekucja ,dokonana przez członków pierwotnej rodziny na swoim przedstawicielu starszyny, który złamał zasady obowiązujące w systemie rodzinnym. Syn zabija ojca broniąc swojej pozycji hierarchicznej jaka mu przysługuje z tytułu urodzenia. Akt zabójstwa ogląda syn zabójcy aby miał świadomość, że może to samo zrobić, kiedy jego ojciec złamie tabu. Tym Tabu jest hierarchia. Złamanie hierarchii następuje, gdy ojciec odbywa stosunek z żoną syna co w efekcie spowoduje ,że spłodzi dziecko które będzie jego siostrą lub bratem.Gdyby taki mechanizm był dozwolony przez naturę, wówczas porządek hierarchii rodzinnej

przeszłyby istnieć co spowodowałyby niewyobrażalnie negatywne konsekwencje dla świadomości powszechnej.

PIŚMIENNICTWO

1. Szabała H.: O filozofii sprzeciwu czyli o antropocentryzmie w dziejach filozofii. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. Gdańsk 1998.
2. Fromm E.: Wojna w Człowieku. Gdańska Inicjatywa Wydawnicza Gdańsk 1989.
3. Fromm E.: Anatomia ludzkiej destrukcyjności. Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 1998.
4. Jarosz M.: Podstawy psychiatrii PZWL. Warszawa 1988.
5. Wolska Anna.: Model czynników ryzyka popełnienia przestępstwa agresywnego. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2002.
6. Sitarczyk Małgorzata.: Nieletni sprawcy zabójstw - sylwetki psychologiczne. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie- Skłodowskiej. Lublin 2004.